

3 Bralna kultura v strokovnem knjižničnem okolju

Tjaša Jug

Izvleček

Čeprav branje predstavlja ključno komponento profesionalnega delovanja knjižničarjev, so njihove bralne navade in prakse v strokovni in znanstveni literaturi razmeroma redko obravnavane. Z namenom poglobljenega razumevanja bralne kulture knjižničarjev in vzpostavitve teoretičnih izhodišč smo v septembru in oktobru 2024 izvedli sistematičen pregled znanstvene in strokovne literature. V pregled so bili vključeni članki, konferenčni prispevki in knjige, ki knjižničarje obravnavajo v vlogi bralca. Na podlagi vneprej določenih kriterijev smo identificirali 18 relevantnih virov, ki smo jih podrobneje analizirali ter na osnovi njihove vsebine oblikovali šest tematskih kategorij, ki se nanašajo na različne vidike bralnih navad in praks knjižničarjev. Analiza je pokazala, da gre za razmeroma zapostavljeno in razpršeno raziskovalno področje, hkrati pa poudarila pomembne ugotovitve o bralni kulturi knjižničarjev, ki pogosto ni zgolj rezultat individualnih preferenc, temveč tudi odraz širšega strokovnega in organizacijskega okolja.

Uvod in teoretična izhodišča

Delo knjižničarjev je izjemno raznoliko in vključuje širok spekter nalog, od pomoči uporabnikom do izgradnje knjižnične zbirke, organizacije prireditev ter upravljanja knjižnice. Širše gledano se njihova dejavnost močno osredotoča na promocijo branja in na spodbujanje bralnih navad med uporabniki različnih starostnih skupin in interesov. Branje v takšnem strokovnem okolju predstavlja osrednjo spretnost, ki jo morajo razviti, negovati in spodbujati vsi informacijski strokovnjaki, saj le tako lahko suvereno, samostojno in profesionalno delujejo na vseh področjih strokovnega udejstvovanja.

Poleg svetovanja za branje pomemben vidik knjižničarskega dela obsega tudi referenčna dejavnost. Pri tem ne gre le za zagotavljanje dostopa do raznolike in aktualne literature, ampak lahko knjižničarji nastopajo tudi v vlogi mentorjev in svetovalcev, ki poudarjajo pomen branja, uporabnike vodijo skozi bralni proces in s tem pomagajo pri razvoju bralnih veščin, tako v smislu kritičnega branja kot tudi pri izbiri ustrezne literature. Kakovostno izvajanje referenčne dejavnosti zahteva natančnost, strokovno znanje iskanja, vrednotenja in uporabe različnih informacijskih virov, saj je ključno, da uporabniku knjižničar zagotovi kakovostne in relevantne informacije. Dilevko in

Gottlieb (2003) poudarjata, da intenzivno branje za knjižničarja predstavlja intelektualno orodje za opravljanje referenčnega dela. Po eni strani znanje, pridobljeno z branjem, pripomore k celovitemu razumevanju uporabnikove informacijske potrebe in pomaga pri ustvarjanju povezav znotraj in med različnimi področji tudi v primerih, ko ima dokaj malo znanja o specifičnem vprašanju. Na ta način pomaga neko informacijsko potrebo postaviti v ustrezen kontekst. Po drugi strani knjižničarjem z branjem pridobljena širina omogoča, da lahko odgovore na vprašanja pridobijo in posredujejo hitreje in učinkoviteje. Tudi Malec in Kavčič (2016) v svojem prispevku poudarita, da lahko kakovost svetovalnega dela na področju literature med drugim zagotovi tudi bralna kilometrina.

Če želijo knjižničarji svojim uporabnikom nuditi kvalitetne storitve ter zagotoviti aktualno in kakovostno literaturo, morajo veliko pozornosti posvetiti gradnji knjižnične zbirke, kar vključuje naloge, kot so naročanje novih publikacij, odpis zastarelih, poškodovanih in neuporabnih gradiv ter sledenje literarnim in strokovnim trendom. Za doseganje tega cilja morajo identificirati in prebirati relevantne knjige pa tudi strokovne članke in recenzije, ki predstavljajo knjižne novosti in dobre prakse pri strokovnem delu. Redno spremljanje tovrstnih virov jim omogoča, da izberejo najnovejše naslove, ki bodo koristni za njihove uporabnike, ter s tem zagotavljajo, da zbirke ostanejo relevantne in aktualne. Poleg branja pri profesionalnem razvoju in utrjevanju strokovne samopodobe zelo pomembno vlogo igra tudi udeležba na strokovnih dogodkih, saj so raziskave (npr. Fras Popović, 2021, 2022) pokazale, da ti pomembno vplivajo na razumevanje osebne vloge posameznika in njegovega prispevka pri oblikovanju odnosa do branja.

Čeprav branje predstavlja ključno komponento profesionalnega udejstvovanja knjižničarjev, ta vidik v strokovni in znanstveni literaturi ni pogosto zastopan. Večina raziskav na področju bibliotekarstva v povezavi z branjem se namreč osredotoča predvsem na vlogo knjižničarjev pri spodbujanju in razvijanju bralnih sposobnosti in navad pri določenih uporabniških skupinah, kot so otroci, mladostniki, odrasli, starejši in uporabniki s posebnimi potrebami. V slovenskem okolju poznamo kar nekaj raziskav o vplivu strokovnih delavcev v knjižnicah na bralno kulturo in bralno pismenost (npr. Vilar idr., 2017; Vilar in Novak Zabukovec, 2022) ter razmislekov o vlogi knjižničarja pri tem (npr. Novljan, 2018; Orel, 2005; Repinc, 2016; Vidmar, 2017). Javni izobraževalni in knjižnični sistemi na različne načine poskušajo razvijati bralno kulturo (Haramija in Vilar, 2017), raziskave pa so pokazale, da splošna javnost knjižnice zaznava kot zelo koristne, celo nujne za osebni in družbeni razvoj, saj so ključne pri krepitevi pismenosti in bralnih navad (Ambrožič, 2016) ter pomembne za dvig izobrazbene ravni v skupnosti (Javnomnenjska telefonska raziskava ..., 2011). Raziskava Knjiga

in bralci VI (Rupar idr., 2019) je opozorila na pomen razvijanja odnosa do branja v najzgodnejših letih in dodatne pozornosti, usmerjene na t. i. rizične skupine, kot so mladostniki ter osebe s posebnimi potrebami; nakazala je tudi, da so med dejavniki, ki najbolj vplivajo na branje, spol, stopnja izobrazbe ter odnos do branja. Raziskava Knjiga in bralci VII (Gerčar idr., 2024), izvedena v letu 2024, je prinesla dva pomembna premika. Prvi premik je vezan na družinsko okolje, in sicer je raziskava pokazala, da je pri vzgoji odnosa do branja na prvem mestu vpliv družine. Drugi premik pa je bralna zavzetost generacije med 18. in 24. letom starosti. Vse naštetu nakazuje na potrebo po spremembi oziroma nadgradnji sedanjih načinov spodbujanja ter razvijanja bralne in informacijske pismenosti ter bralne kulture, ob identifikaciji vplivnih kulturnih in družbenih dejavnikov (Vilar idr. 2017).

Medtem je manj pozornosti posvečene vprašanju, kakšne so bralne prakse knjižničarjev, saj so raziskave, ki bi jih obravnavale v vlogi bralcev, dokaj redke in razpršene. Velik prispevek na tem področju predstavlja projekt *Bralni vzori: bralne navade strokovnih delavcev v vrtcih, šolah in fakultetah ter splošnih knjižnicah* ter znanstvene objave, ki so nastale v okviru projekta (npr. Fras Popović idr., 2025; Haramija idr., 2025; Švab idr., 2025). Tudi v preteklosti je sicer že bilo opravljenih nekaj študij na temo bralnega udejstvovanja knjižničarjev (npr. Dilevko in Gottlieb, 2003; Kanič, 2010, 2017), vendar so bile te pogosto omejene na določeno skupino knjižničarjev in na uporabo specifičnega gradiva, na primer leposlovja, strokovnih virov, časopisov ali e-knjig. Ta pristop žal ne izriše celotnega pregleda nad bralnimi navadami strokovnih delavcev v knjižnicah, ob tem pa sta samo razumevanje rezultatov in prenos ugotovitev v različna okolja omejena tudi zaradi starosti in s tem morebitne vsebinske zastarelosti prispevkov. Poleg tega moramo pri interpretaciji rezultatov tujih raziskav upoštevati tudi vpliv posebnosti držav, v katerih so bile te opravljene, zato je običajno njihove ugotovitve nemogoče prenesti v naše okolje.

Bodoči in trenutni slovenski knjižničarji so sodelovali tudi v nekaj raziskavah, ki so njihove bralne navade in bralno kulturo obravnavale širše, žal pa je zaradi vzorčenja oziroma izbire udeležencev iz rezultatov pogosto nemogoče identificirati in izolirano obravnavati njihove odgovore. Na primer v študiji, ki je proučevala bralne navade študentk in študentov pedagoških programov Filozofske fakultete in Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani (Kovač idr., 2020), so med 6689 udeleženci sodelovali tudi študenti Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. Čeprav ugotovitve kažejo, da so bralne navade vključenih v raziskavo boljše od povprečja v Sloveniji, rezultati ne omogočajo vpogleda v razlike med posameznimi študijskimi smermi in s tem specifik glede bodočih bibliotekarjev in informacijskih strokovnjakov.

Kljub najnovejšim ugotovitvam, ki so rezultat projekta *Bralni vzori: bralne navade strokovnih delavcev v vrtcih, šolah in fakultetah ter splošnih knjižnicah*, celovit vpogled v obstoječo znanstveno produkcijo ostaja temelj za nadaljnje raziskovalno delo. Takšen pregled namreč ne omogoča le opredelitve raziskovalnega fokusa in prepoznavanja vidikov, ki zahtevajo poglobljeno proučevanje, temveč tudi primerjavo ugotovitev med različnimi okolji ter spremljanje sprememb v bralnem vedenju skozi čas. Z namenom celovitejšega razumevanja obravnavanega področja je bil zato opravljen sistematičen pregled literature s področja bralnih navad in praks slovenskih in tujih knjižničarjev.

Metodologija

Izrisa bralne kulture v knjižničnem prostoru smo se lotili s pregledom strokovnega in znanstvenega publiciranja. Pregled je bil opravljen septembra in oktobra 2024, torej pred izvedbo raziskav v sklopu projekta *Bralni vzori: bralne navade strokovnih delavcev v vrtcih, šolah in fakultetah ter splošnih knjižnicah*. Ker je to področje zelo specifično in povezano z raznolikimi dejavnostmi, ki jih opravljajo knjižnični strokovni delavci, smo si prizadevali pridobiti informacije glede različnih aspektov in njihovih praks, na primer branja za delo in prosti čas, uporabe različnih vrst gradiv, okvirne količine in časa branja pa tudi odnos knjižničarjev do različnih nosilcev tiskanih in digitalnih vsebin.

Da bi zajeli čim širši spekter raziskav, smo v različnih strokovnih in znanstvenih bazah podatkov iskali relevantne slovenske in tuje vire. Pri tem smo uporabili tako splošno dostopne kot tudi specializirane podatkovne zbirke, na primer dLib, Dikul, COBISS, LISA, Web of Science, Scopus in Google Scholar. Za pridobivanje čim širšega nabora rezultatov smo iskali z različnimi poizvedbami, saj so nas zanimale raziskave o bralnih navadah knjižničarjev, ki pa bi bile lahko vključene tudi v prispevke, ki se primarno osredotočajo na bralno kulturo, prakse, spretnosti, kompetence, vedenje, motivacijo in pismenost naše ciljne publike. Iskali smo po polnih besedilih prispevkov pa tudi po izvlečkih, ključnih besedah in naslovih, vse iskalne izraze pa smo ustrezno krajšali. Kjer je bilo to mogoče, smo rezultate omejili na angleščino in/ali slovenščino. Uporabljeni iskalni izrazi in kombinacije oziroma poizvedbe so prikazane v tabeli 1.

Tabela 1: Ključne besede, uporabljene za strukturiranje poizvedb

Jezik	Prvi izraz	Drugi izraz	Tretji izraz
Slovenščina	branj* braln*	navad* kultur* praks*	knjižnič*
Angleščina	librar* staff LIS staff information profession*	read*	skill* habit* practice* competenc* behavior* motivation* literac*

Čeprav smo sprva želeli zajeti predvsem novejšo literaturo s tega področja, smo med raziskovanjem zasledili tudi starejše relevantne raziskave, zato smo v podroben pregled vključili gradivo, ki je bilo objavljeno oziroma je izšlo v obdobju med letoma 1999 in 2024.

Velika večina pridobljenih rezultatov je bila kljub uporabljenim omejitvam neustrezna, saj je bilo z iskalnimi poizvedbami težko pridobiti le vire, ki govorijo o branju knjižničarjev in ne zgolj o njihovi vlogi pri spodbujanju branja, opismenjevanju in delu z uporabniki. Seznam rezultatov smo zato pregledali ter v ločen dokument kopirali reference in izvlečke virov, ki bi lahko govorili o želeni tematiki. Tako je bilo identificiranih 38 virov, za katere smo predelali izvlečke in izločili še dodatnih 18 virov. Večina gradiva je bila izločena zaradi vsebinske neustreznosti ali zato, ker prispevki niso opisovali raziskav oziroma raziskovalnih rezultatov. Nadaljevali smo s pregledom polnih besedil, pri čemer smo morali zaradi omejitev dostopnosti do celotnega besedila in jezikovnih preprek kljub relevantni vsebini izločiti še dva prispevka. Za natančnejšo analizo nam je tako preostalo 18 relevantnih virov, ki so predstavljeni v tabeli 2.

Tabela 2: Identificirani relevantni prispevki

Avtor(ji)	Leto	Država	Udeleženci
Avachite, S. S.	2013	Indija	visokošolski knjižničarji
Brown, L. M. in Shaindlin, V. B.	2021	ZDA	različni tipi knjižničarjev
Chen, C. H. in Ke, H. R.	2015	Kitajska	študenti bibliotekarstva
Dilevko, J. in Gottlieb, L.	2003	ZDA in Kanada	visokošolski in splošni referenčni knjižničarji
Foster, E. idr.	2022	ZDA	različni tipi knjižničarjev
Freljh	1999	Slovenija	splošni knjižničarji

Avtor(ji)	Leto	Država	Udeleženci
Haglund, L. in Herron, D.	2008	Švedska	visokošolski knjižničarji
Hanz, K. in McKinnon, D.	2018	Kanada	visokošolski knjižničarji
Hardy, N. in Hastings, J.	2017	Južna Afrika	splošni knjižničarji
Kanič, I.	2010	Slovenija	različni tipi knjižničarjev
Kanič, I.	2017	Slovenija	različni tipi knjižničarjev
McDonald, E. idr.	2015	ZDA	visokošolski knjižničarji
Naveed, M. A. in Ameen, K.	2015	Pakistan	splošni knjižničarji
Pearce-Smith, N.	2006	Anglija	visokošolski knjižničarji
Sala, F. idr.	2021	Brazilijska	šolski knjižničarji
Sánchez-García, S. idr.	2022	Španija	študenti bibliotekarstva
Thanuskodi, S.	2011	Indija	študenti bibliotekarstva
Weaver, S. M.	2002	ZDA	različni tipi knjižničarjev

V naš končni vzorec smo torej zajeli vire, med katerimi je bil najstarejši objavljen leta 1999 in najnovejši leta 2022, vključene raziskave pa so obravnavale bralne prakse iz 11 različnih držav, kar kaže na veliko geografsko razpršenost ter hkrati na odsotnost sistematičnega in kontinuiranega objavljjanja raziskovalnih rezultatov tovrstnih študij tudi znotraj posameznih držav. Prevladujejo raziskave, opravljene v Združenih državah Amerike, kar je zelo verjetno pogojeno tudi z našim vzorčenjem in omejevanjem virov na slovenski in angleški jezik. Največ analiziranih raziskav je bilo izvedenih z različnimi tipi knjižničarjev in informacijskih strokovnjakov. Študije, osredotočene na posamezne tipe knjižničarjev, večinoma obravnavajo visokošolske in splošne knjižničarje, tri raziskave pa vključujejo izključno študente bibliotekarstva in informacijske znanosti. Med identificiranimi prispevki le eden obravnava bralne navade šolskih knjižničarjev.

Rezultati in razprava

Ob natančnejši vsebinski analizi člankov, vključenih v naš vzorec, smo se osredotočali predvsem na informacije, ki obravnavajo različne vidike bralnih praks in navad knjižničarjev. Želeli smo izluščiti, kaj so glavni razlogi in povod za branje strokovnih knjižničnih delavcev, kako dostopajo do informacij in gradiva za branje ter na kakšen način in koliko berejo. Med pregledovanjem prispevkov sta kot pomembna izstopala še dva vidika, in sicer bralne aktivnosti in omejitve, povezane z branjem. Na podlagi teh kriterijev smo identificirali šest osrednjih kategorij, ki se nanašajo na bralne prakse in navade knjižničarjev:

1. bralne navade bodočih knjižničarjev,
2. vloga branja pri strokovnem razvoju in delu,
3. dostop do virov in bralne prakse glede na vrsto gradiva,
4. pogostost branja različnih vrst gradiva,
5. bralne aktivnosti,
6. omejitve v povezavi z branjem.

V nadaljevanju poglavja identificirane relevantne prispevke predstavljamo glede na oblikovane vsebinske sklope.

Prvi sklop: bralne navade bodočih knjižničarjev

Branje predstavlja pomemben vidik formalnega izobraževanja, še izrazitejšo vlogo pa ima pri študiju bibliotekarstva, ki je usmerjen v spoznavanje informacijskih virov, usposabljanje za podporo izobraževalnim in raziskovalnim dejavnostim ter zagotavljanje dostopa do znanja. Poleg tega bodoči knjižničarji in informacijski strokovnjaki pri delu z različnimi vrstami gradiva ne le razvijajo kompetence za delo z informacijskimi viri, temveč se hkrati seznanjajo s pomenom branja in se usposabljaajo za njegovo spodbujanje med uporabniki. Študij bibliotekarstva tako predstavlja enega prvih formalnih korakov k razvoju posameznikove strokovne bralne kulture.

Pričakovati bi bilo, da bodo študenti bibliotekarstva poleg uporabe gradiva za študij pogosto posegli tudi po drugih vrstah virov. Thanuskodi (2011) je na indijski Univerzi Annamalai izvedel raziskavo med študenti bibliotekarstva in informacijske znanosti. Z uporabo ankete je ugotovil, da študenti tega področja najpogosteje berejo študijsko gradivo (79,53 %). Včasih ali redko prebirajo tudi spletne vsebine s področja bibliotekarstva (skupaj 66,97 %), ki pa jih pogosto obravnava le 18,2 % sodelujočih študentov. Redkeje berejo še časopise in novice s svojega strokovnega področja, najmanj pa so priljubljene znanstvene revije, saj je kar 46,19 % udeležencev odgovorilo, da tovrstnega gradiva ne berejo nikoli. Izven študijskega procesa pogosto prebirajo dnevno časopisje (54,39 %), skoraj polovica anketirancev pogosto bere tudi leposlovje. Glede na pogostost branja sledijo še revije, religiozna besedila in spletne publikacije. Rezultati so tudi pokazali, da čeprav skoraj polovica sodelujočih študentov bere manj kot pet ur na teden, jih dokaj velik odstotek (27,48 %) bere med 11 in 15 ur tedensko (Thanuskodi, 2011).

Do podobnih rezultatov so v Španiji prišli Sánchez-García idr. (2022), ki so opravliali raziskavo bralnih navadah med študenti, ki so se usposabljali za knjižničarje,

informacijske strokovnjake in arhiviste. Na podlagi rezultatov so zaključili, da ima večina bodočih bibliotekarjev, to je okoli 76 %, dober oziroma zelo dober odnos do branja. Pri tem se jih je okoli 15 % identificiralo kot strastne bralce, 44 % kot zmerne in okoli 34 % kot občasne bralce. Glede na ponujene odgovore so se v veliki meri strinjali s trditvami glede pomena branja za učni uspeh in usposabljanje za bodočo profesijo. Kljub temu so njihove bralne prakse v večji meri povezane s študijem, saj je skoraj polovica udeležencev razkrila, da nikoli ali skoraj nikoli ne bere v svojem prostem času, skoraj polovica jih namreč prebere le do pet knjig na leto (Sánchez-García idr., 2022).

Medtem sta Chen in Ke (2015) v svoji raziskavi proučevala bralne navade magistrskih študentov bibliotekarstva na Tajvanu, pri čemer sta se osredotočila predvsem na uporabo digitalnih virov. Ugotovila sta, da študente k branju spodbuja predvsem njihova osebna želja po znanju pa tudi pritiski vrstnikov, vpliv družine, knjižnice, šole in družbenih pričakovanj. Rezultati so še pokazali, da raje posegajo po tiskanem gradivu, saj digitalni viri zanje predstavljajo predvsem dodatek k branju tiskanih virov. Zaradi narave in dostopnosti virov pri študiju večinoma uporabljajo elektronske članke, ki jih prenesejo s spleta, za prostočasnno branje pa običajno kupujejo in berejo tiskane knjige.

Drugi sklop: Vloga branja pri strokovnem razvoju in delu knjižničarjev

Podobno kot študenti bibliotekarstva tudi knjižničarji močno verjamejo, da je branje strokovne in znanstvene literature pomemben del njihovega življenja in profesionalnega udejstvovanja. V raziskavi, ki jo je opravljala Weaver (2002) med ameriškimi knjižničarji, jih je kar 98 % odgovorilo, da branje predstavlja zelo ali precej pomemben vidik njihovega dela. Ko iščejo specifične članke, jih večina to dela z namenom iskanja informacij, ki bi pomagale pri razreševanju specifičnega problema v njihovi knjižnici. Polovico časa iščejo tudi članke za strokovni razvoj in za potešitev radovednosti, tretjina knjižničarjev pa išče informacije, ki bi jih lahko uporabili v svojih predstavitvah ali pri pisanju lastnih strokovnih in znanstvenih prispevkov. Večino knjižničarjev tako zanimajo članki, ki obravnavajo raziskave ali opise dobrih praks, ki sovpadajo z njihovim delom. Zelo pogosto prebirajo še članke, ki vsebujejo novice z bibliotekarskega področja (Weaver, 2002). Tudi Naveed in Ameen (2015) sta ugotovila, da večina pakistanskih splošnih knjižničarjev bere z namenom strokovnega razvoja in za spremljanje aktualnih novic. Čeprav dokaj pogosto berejo tudi za sprostitev in zabavo, je zanje branje literature, povezane z delom in izobraževanjem, na prvem mestu. Podobno je Avachite (2013), ki je opravljal raziskavo med visokošolskimi knjižničarji v Indiji,

ugotovil, da ti večinoma berejo zato, da bi lažje zadovoljili informacijske potrebe svojih uporabnikov in da so na tekočem z novostmi na svojem področju. Je pa izredno malo udeležencev raziskave (le 8 %) navedlo, da berejo tudi za prosti čas.

Do podobnih ugotovitev sta prišla Dilevko in Gottlieb (2003), ki sta v Ameriki in Kanadi opravljala raziskavo med več kot 500 visokošolskimi knjižničarji, ki se ukvarjajo z referenčnim delom. Velika večina respondentov (več kot 88 %) je namreč menila, da branje časopisov, revij, strokovne literature in leposlovja lahko pripomore h kvaliteti njihovega referenčnega dela. Pri tem so poudarili predvsem vlogo poznavanja aktualnih dogodkov in knjižnih novosti, kar vpliva na profesionalno vlogo referenčnega knjižničarja, pa tudi na pozitiven zgled oziroma vzor, ki ga lahko podajajo študentom. Le 4,3 % vključenih knjižničarjev ni zaznalo močnejše povezave med pristočnim branjem in svojim delom.

Visokošolski knjižničarji prepoznajo tudi pozitiven vpliv branja knjig na njihovo referenčno delo (76,2 %) in druge službene obveznosti (80,9 %). Povezavo med branjem knjig in svojim referenčnim delom vidijo predvsem z vidika širjenja splošnega znanja, poznavanja novih naslovov in avtorjev ter sposobnosti usmerjanja uporabnikov k specifični knjigi. Poleg tega branje povezujejo tudi z gradnjo knjižnične zbirke (19,6 %), razvijanjem osebne perspektive (11,6 %) in komunikacijo (10,3 %). Dilevko in Gottlieb (2003) sta tudi ugotovila, da je kar 88,8 % visokošolskih referenčnih knjižničarjev pri svojem delu že izkusilo pozitiven vpliv branja časopisov in revij na lastno referenčno delo. Poleg tega jih je več kot 86 % potrdilo, da ima branje tovrstnih virov močan vpliv tudi na druge vidike njihovega strokovnega dela, kot je na primer izgradnja knjižnične zbirke, implementacija novih tehnologij, opismenjevanje, vzdrževanje odnosov s sodelavci ter osebna in strokovna rast. Branje časopisov in revij po njihovem mnenju najbolj vpliva na lastno razgledanost in izboljšanje splošnega znanja (47 %). Poleg tega jih 29,1 % tudi meni, da branje krepi njihovo sposobnost usmerjanja uporabnikov k specifičnemu viru oziroma članku. Manjši odstotek visokošolskih knjižničarjev meni, da branje tovrstnega gradiva vpliva še na izbiro iskalnih terminov (5,4 %), pomoč študentom pri izbiri tematike za študijske zadolžitve (3,8 %) in identifikacijo novih oziroma alternativnih virov (2,7 %). V podobni raziskavi o bralnih navadah splošnih knjižničarjev (Dilevko in Gottlieb, 2003) so rezultati pokazali, da tudi skoraj 79 % splošnih knjižničarjev zaznava pozitiven vpliv branja časopisov in revij na njihovo referenčno delo. Izboljšanje vidijo predvsem na področju izgradnje knjižnične zbirke (28,4 %) in krepitve splošnega znanja (21,9 %), nekateri pa tudi pri komunikaciji, organizaciji prireditev, svetovanju za branje in podobnih dejavnostih.

Tretji sklop: Dostop do virov in bralne prakse glede na vrsto gradiva

Peščica raziskav o bralnih navadah knjižničarjev obravnava načine iskanja informacij in zelenega gradiva. Kanič (2017) je v svoji raziskavi razkril, da slovenski visokošolski in specialni knjižničarji strokovno literaturo in podatke večinoma (84 %) iščejo na spletu, pri tem pa so osredotočeni na prosto dostopne vire. Do podobne ugotovitve sta prišla tudi Naveed in Ameen (2015), ki sta ugotovila, da pakistanski knjižničarji gradivo za branje in informacije najpogosteje iščejo na spletu. Kanič (2017) je tudi ugotovil, da kar 77 % slovenskih visokošolskih in specialnih knjižničarjev literaturo in podatke išče prav v knjižnici, v kateri delajo, nekateri (31 %) pa tudi v drugih knjižnicah. Takšen rezultat ni presenetljiv, saj so tovrstne knjižnice specializirane za področja, na katerih se ti knjižničarji pogosto strokovno in raziskovalno udeležujejo. Do podobnih ugotovitev sta prišli Hanz in McKinnon (2018), ki sta raziskovali odnos kanadskih visokošolskih knjižničarjev in bralne navade v povezavi z e-knjigami. Rezultati so pokazali, da visokošolski knjižničarji strokovne in znanstvene e-knjige, ki jih potrebujejo za raziskovalne namene, najpogosteje iščejo v katalogu lastne knjižnice, medtem ko e-knjige, ki jih želijo pridobiti za sprostitev in jih brati v svojem prostem času, pogosteje iščejo v katalogih splošnih knjižnic. Sta pa ugotovili, da si v knjižnicah izposojajo tiskane knjige podobno pogosto za raziskovanje kot tudi za prosti čas, največ respondentov to počne mesečno ali enkrat na semester.

Čeprav knjižničarji informacije in podatke o gradivu pogosto iščejo na spletu, je iz raziskav razvidno, da je v času objave obravnavanih prispevkov večina knjižničarjev raje brala tiskana besedila, izbira formata pa je bila običajno pogojena tudi z namenom branja in s karakteristikami virov. Naveed in Ameen (2015) sta tako na primer ugotovila, da čeprav knjižničarji v Pakistanu za iskanje bralnega materiala in informacij najpogosteje uporabljajo splet, še vedno raje berejo v tiskanem formatu. Ko so na spletu, najpogosteje berejo krajša besedila, na primer elektronsko pošto, objave na družbenih omrežjih in časopise, v določeni meri pa tudi knjige in revije. Do podobne ugotovitve je v svoji raziskavi prišel Kanič (2017), ki pa v nabor možnih odgovorov sicer ni vključil virov, ki ne spadajo v strokovno literaturo. Avtor poroča, da sta bila leta 2017 namizni in prenosni računalnik v Sloveniji najpogostejši napravi za branje e-knjig in člankov. Kljub temu je takrat skoraj polovica udeležencev raziskave za strokovno branje vsaj občasno uporabljala tudi tablične računalnike in prenosne telefone. Čeprav slovenski knjižničarji za iskanje strokovne literature in podatkov najpogosteje posegajo po prosto dostopnih spletnih virih, so bili tiskani mediji leta 2017 še vedno zelo pomembna izbira. Najpogosteje so namreč prebirali elektronske članke, tesno pa so jim sledile tiskane knjige. Pogosto so se odločali tudi za branje elektronskih in tiskanih priročnikov,

tiskanih člankov in raziskovanje podatkovnih zbirk. V času izvajanja raziskave sta bili uporabi blogov in e-knjig zastopani najmanj pogosto (Kanič, 2017).

Podobno kot Naveed in Ameen (2015) so tudi McDonald idr. (2015) v svoji raziskavi, v kateri so s pomočjo intervjujev proučevali informacijsko vedenje ameriških visokošolskih knjižničarjev, ugotovili, da ti digitalne naprave primarno uporabljajo za elektronsko pošto, polovica (4) pa tudi za branje strokovnih dokumentov in pisanje. Udeleženci so ravno tako povedali, da zunaj delovnega okolja svoje informacijske potrebe najpogosteje potešijo z branjem informacij na spletu, nekateri so omenili tudi uporabo e-knjig. Kot pozitivne vidike branja digitalnih besedil so poudarili predvsem priročnost in možnost iskanja znotraj besedila. Vseh osem udeležencev je potrdilo, da uporabljajo e-knjige za delo ali sprostitev, polovica pa jih ta tip gradiva bere za oba namena. Pokazalo se je, da e-knjige za svoje strokovno delo berejo drugače kot knjige za prosti čas, saj se nekateri pri tem fokusirajo le na posamična poglavja in v primerjavi z branjem za prosti čas ne preberejo celotne knjige. Nekateri udeleženci so tudi izjavili, da daljša besedila raje berejo v tiskani obliki, saj jih na takšen način lažje pregledujejo in dodajajo opombe. Tudi Hanz in McKinnon (2018) sta ugotovili, da kanadski visokošolski knjižničarji za krajša besedila, ki jih potrebujejo za raziskovalne namene, e-knjige uporabljajo pogosteje, za daljše in poglobljeno branje pa se raje poslužujejo tiskanega gradiva. Poleg pogostejše uporabe e-knjig za raziskovalne namene je tudi večji odstotek udeležencev povedalo, da knjig v elektronski obliki niso nikoli uporabljali za sprostitev. Večina anketirancev si v času raziskave svojega e-bralnika niso lastili, tisti, ki pa so si ga, so najpogosteje uporabljali Kobo ali mobilne naprave. E-knjige najpogosteje prebirajo na spletu ali pa si jih prenesejo na računalnik oziroma na mobilno napravo, večina anketirancev pa redko ali nikoli ne tiska delov oziroma celotne e-knjige.

V starejši raziskavi (Dilevko in Gottlieb, 2003), v katero so bili vključeni splošni knjižničarji, specializirani za referenčno dejavnost, se je pokazalo, da je bilo branje tiskanih časopisov in revij leta 2003 močno v ospredju pred uporabo njihovih digitalnih različic. Čeprav je bilo med udeleženci 81 % takih, ki dnevno berejo tiskane, in 25,2 % takih, ki berejo spletne časopise in revije, jih je kar 47,4 % izjavilo, da tovrstnega gradiva v spletni obliki ne berejo nikoli.

Četrti sklop: Pogostost branja različnih vrst gradiva

Kanič (2010, 2017) je v svojih raziskavah ugotovil, da slovenski knjižničarji dokaj pogosto posegajo po strokovni literaturi in drugih virih. V prvi, manjši raziskavi z visokošolskimi in specialnimi knjižničarji (Kanič, 2010) se je pokazalo, da 87 % tovrstnih

knjižničarjev to počne skoraj vsakodnevno oziroma vsaj pogosto. Po drugi strani se je v raziskavi z vsemi tipi knjižničarjev (Kanič, 2017) pokazalo, da vsaj enkrat tedensko ali pogosteje strokovno literaturo uporablja zgolj 48 % anketirancev, takšnih, ki tovrstno literaturo uporabljajo le nekajkrat letno ali pa je sploh ne uporabljajo, pa je bilo kar 27 %. Slovenski knjižničarji se pogosto obračajo na slovensko kot tudi na tujo strokovno literaturo, prednostna odločitev za domačo literaturo pa še vedno močno prevladuje. Nasprotno so rezultati raziskave z indijskimi visokošolskimi knjižničarji pokazali, da se raje poslužujejo angleške literature, čeprav naj bi imeli na voljo tudi kvalitetne vire v svojem jeziku. Pri tem najpogosteje posežejo po referenčnem gradivu (34 %) in revijah (32 %), najmanj pa jih za svoje delo bere dnevne časopise (Avachite, 2013). Medtem sta Naveed in Ameen (2015) ugotovila, da največ knjižničarjev v Pakistanu bere ravno dnevno časopisje, običajno pa berejo okoli eno ali dve uri na dan.

V raziskavi, ki sta jo opravljala Dilevko in Gottlieb (2003), se je pokazalo, da ameriški in kanadski visokošolski referenčni knjižničarji v večji meri in pogosteje berejo lokalne kot nacionalne časopise, saj je več kot polovica udeležencev poročala, da lokalne prebirajo vsak dan. Medtem nacionalne časopise berejo redkeje, saj jih le 19,5 % to počne vsak dan, več kot 30 % pa manj kot enkrat mesečno ali nikoli. Pri branju revij in časopisov velika večina prebere naslove in nekaj odstavkov večine prispevkov, nato pa v celoti preberejo tiste, ki jih zanimajo oziroma pritegnejo njihovo pozornost. Zanimiva je tudi ugotovitev, da več visokošolskih referenčnih knjižničarjev prebira vse članke v različnih strokovnih in poljudnih revijah (15,3 %) kot v dnevniških časopisih (3,6 %). Podobno je Weaver (2002) ugotovila, da ameriški knjižničarji pregledujejo in berejo 3 do 4 (43 %) oziroma 4 do 5 (33 %) strokovnih revij mesečno. Običajno v teh virih le brskajo in preberejo zgolj članke, ki jih zanimajo, četrtna udeležencev raziskave pa prebere vsaj del vsakega izmed člankov. Druga četrtna si najprej ogleda kazalo vsebine in nato prebere le članke, ki pritegnejo njihovo pozornost, izredno malo pa jih prebere celotno revijo.

Kanič (2017) je v svoji raziskavi ugotovil, da je poleg drugih virov več kot polovica slovenskih knjižničarjev brala tudi strokovne bloge, so pa večinoma le občasni bralci tovrstnega informacijskega vira. Udeleženci so poudarili, da je velika razlika v kakovosti med različnimi blogi, ki po njihovem mnenju počasi zamirajo. Za ažurne novice glede trendov se obračajo na druge vire ali na tuje bloge.

V raziskavi, ki sta jo v Ameriki in Kanadi med visokošolskimi knjižničarji izvajala Dilevko in Gottlieb (2003), je največ respondentov (23,7 %) razkrilo, da preberejo 1 do 5 leposlovnih knjig letno, kar je tudi najpogostejša praksa za branje strokovnih knjig (36,5 %). Odstotek glede na število prebranih neleposlovnih knjig pri tej skupini

eksponentno pada, medtem ko se je po drugi strani pokazalo, da je dokaj velik odstotek visokošolskih knjižničarjev v zadnjih 12 mesecih prebralo 11 do 20 leposlovnih knjig (19,6 %) ali celo 21 do 50 leposlovnih knjig (22,6 %). Med leposlovnimi žanri so bili pri respondentih najpopularnejša splošna književnost, fantastična proza, tri-lerji in misteriji, pri neleposlovju pa biografije oziroma avtobiografije, zgodovina in geografija, spiritualnost in filozofija, potopisi in knjige, ki se ukvarjajo s kulturnimi, družbenimi in političnimi vprašanji.

Sala idr. (2021) so v svoji raziskavi, v kateri so jih zanimale bralne navade brazilskih šolskih knjižničarjev, ugotovili, da ti prepoznajo vpliv branja književnosti na njihovo strokovno dejavnost. Ravno tako skoraj vsi udeleženci verjamejo, da jim branje omogoča, da se lahko približajo učencem in s tem okrepijo medsebojne odnose. Čeprav se anketirani knjižničarji sicer smatrajo za bralce, so rezultati pokazali, da jih večina (40 %) letno prebere le do pet knjig, podoben odstotek pa od 6 do 10 knjig letno. Večini v raziskavo vključenih šolskih knjižničarjev branje predstavlja vir užitka in znanja, povezanega s kulturo, v najmanjši meri pa to aktivnost vidijo kot orodje za strokovno nadgradnjo.

Pri nas je Frelj (1999) v okviru svojega diplomskega dela s pomočjo anketne metode raziskovala prostočasne bralne navade slovenskih splošnih knjižničarjev. Ugotovila je, da skoraj polovica sodelujočih knjižničarjev prebere več kot 30 knjig letno, kar 90 % pa jih je poročalo, da v tem obdobju prebere več kot 10 knjig. V tej skupini je bila takrat najbolj priljubljena strokovna literatura, sledili pa so ji časopisi in revije. Na tretjem mestu je bilo »zahtevnejše branje«, med katerega je avtorica uvrstila »klasike«, četrto mesto glede na priljubljenost pa je zasedlo »lažje branje«, kamor spadajo romani. Na zadnjem mestu so bili priročniki in romani, ki se naj bi uporabljali predvsem za iskanje določenih podatkov in ne za branje.

Peti sklop: Bralne aktivnosti

Knjižničarji pogosto organizirajo in vodijo knjižne klube za raznolike skupine uporabnikov. Te dejavnosti niso zgolj priložnost za spodbujanje branja, temveč tudi za izmenjavo mnenj, širjenje kulturnih obzorij in ustvarjanje medsebojnih povezav znotraj skupnosti. V znanstveni in strokovni literaturi je dokaj malo pozornosti usmerjeno vprašanju, koliko se tovrstnih dejavnosti knjižničarji udeležujejo v vlogi aktivnih udeležencev.

Brown in Shaindlin (2021) sta v svoji raziskavi ugotovili, da se knjižničarji pogosto udeležujejo knjižnih klubov in da pri tem vidijo veliko priložnosti za svoj osebni in

profesionalni razvoj. Knjižni klubi za knjižničarje lahko služijo kot aktivnost za strokovno utrjevanje, raziskovanje, ustvarjanje in krepitev medsebojnih odnosov ter opolnomočenje. Tovrstne aktivnosti lahko postanejo orodje za izmenjavo dobrih praks in delovnih izkušenj, informacij o koristnih virih in obravnavo strokovne literature, kar lahko pozitivno pripomore k izboljšavi strokovne prakse in podpira vseživljenjsko učenje (Irvin, 2023). Primer tega je bralna skupina za kritično knjižničarstvo, ki se je leta 2020 oblikovala na Univerzi v Pittsburghu. Udeleženci na prostovoljnih srečanjih obravnavajo strokovno in znanstveno literaturo ter razpravljajo o občutljivih tematikah, kot je na primer kritičen pogled na informacijsko pismenost, katalogizacijo, dostopnost in razizem. Namen mesečnih srečanj je diskusija glede vnaprej določenih tematik in trendov znotraj profesije. Udeleženci, med katerimi so knjižničarji, študenti bibliotekarstva in alumni, lahko sodelujejo aktivno ali pa so vključeni le v vlogi poslušalca. Tovrstno aktivnost dojemajo kot priložnost za odprto učenje in strokovno rast. Motivacija za vključitev udeležencev izvira predvsem iz njihove lastne identitete in želje po implementaciji družbene pravičnosti v delovno okolje, ki bi posledično poglobila povezavo s skupnostjo (Foster idr., 2022).

V literaturi lahko zasledimo tudi omembo t. i. časopisnih klubov za knjižničarje. Čeprav objav glede takšnih aktivnosti ni veliko, težko sklepamo, ali gre za dokaj redek pojav ali pa se knjižničarji tovrstnih klubov sicer udeležujejo, vendar jih ne evalvirajo in formalno ne poročajo o njih. Pearce-Smith (2006) poroča o rezultatih raziskave, ki je bila izvedena med visokošolskimi knjižničarji v Oxfordu, ki so obiskovali klub, v okviru katerega so obravnavali različne raziskovalne članke. Ugotovila je, da je aktivna udeležba v klubu knjižničarjem pomagala okrepiti veščine kritičnega vrednotenja raziskovalnih člankov, jih do neke mere spodbudila k branju in spremljanju raziskav s področja bibliotekarstva in nekaterim celo pomagala pri apliciranju raziskovalnih rezultatov v prakso. Tudi Haglund in Herron (2008) v svojem prispevku opisujeta delovanje časopisnega kluba, in sicer v univerzitetni knjižnici na Švedskem. V članku poudarjata, da strokovno delovanje visokošolskih knjižničarjev v njihovi državi ni pogojeno z raziskovanjem in objavljanjem v znanstvenih revijah, ravno tako pa je na voljo omejeno število nacionalnih revij, v katerih bi lahko objavljali svoje ugotovitve. Kljub temu obstaja velika potreba in zanimanje za tovrstne prispevke. Prednosti časopisnega kluba so tako dvoplastne: udeleženci ob branju znanstvene in strokovne literature, kateri sta namenjeni dve uri v okviru delovnega časa, krepijo spretnosti kritične presoje in spoznavajo pravila akademskega pisanja ter hkrati spoznavajo najpomembnejše revije in avtorje s področja bibliotekarstva (Haglund in Herron, 2008).

Šesti sklop: Omejitve v povezavi z branjem

Kljub bogatemu naboru dostopne strokovne in prostočasne literature ter raznolikim aktivnostim za spodbujanje branja med knjižničarji obstaja zavest, da bi lahko brali več. Dilevko in Gottlieb (2003) sta visokošolske knjižničarje v svoji raziskavi vprašala, ali bi si zunaj delovnega okolja želeli brati več. Kar 76 % vprašanih je na to vprašanje odgovorilo pritrdilno, med tistimi, ki pa so identificirali vrsto gradiva, pa bi jih 60 % želelo brati več neleposlovja, 50,9 % leposlovja in 27,3 % časopisov in revij. Kot glavne dejavnike oziroma aktivnosti, ki jim namenjajo čas in tako na neki način predstavljajo konkurenco branju, so navedli družino oziroma gospodinjska opravila (48,5 %), hobije, projekte in druge interese (29,1 %) ter gledanje televizije (12,1 %). Poleg tega jih je 15,7 % povedalo, da na njihove bralne aktivnosti pogosto vpliva tudi utrujenost. Podobno so v raziskavi, v kateri so raziskovali bralne navade knjižničarjev v Pakistanu, ugotovili, da ti največkrat svoj prosti čas namenjajo brskanju po spletu in gledanju televizije. Branje knjig in časopisov je bilo komaj na tretjem mestu in je prišlo na vrsto pred igranjem iger ter ukvarjanjem s športom (Naveed in Ameen, 2015).

Tudi Weaver (2002) ugotavlja, da čeprav so se knjižničarji glede na rezultate raziskave večinoma izkazali kot redni bralci strokovnih in znanstvenih člankov, jih 60 % meni, da berejo premalo. Za kvalitetno branje in strokovno izpopolnjevanje bi želeli več tematik z njihovega interesnega področja in izboljšanje kvalitete literature (Weaver, 2002). Tudi Kanič (2017) ugotavlja, da so slovenski knjižničarji sicer dokaj zadovoljni s kvaliteto domačih strokovnih revij, vendar slabšo oceno pripisujejo predvsem zaradi neažurnosti objav in objavljanja v nekaterih revijah. V svoji raziskavi je še ugotovil, da nekateri slovenski knjižničarji razmeroma slabo poznajo domače strokovne revije, predvsem tiste, ki se nanašajo na specifično področje ali tip knjižnice. Po mnenju anketirancev naj bi bile tudi slovenske strokovne knjige kakovostne, malce slabše pa so ocenili ažurnost in raznolikost ponudbe strokovnih vsebin, ki jih predstavljajo. Glede na odgovore knjižničarjev naj bi slovenska strokovna literatura obravnavala predvsem tradicionalne vsebine, premalo pa je stika z novimi koncepti in trendi. Težavo naj bi pomenilo tudi pomanjkanje strokovnih knjig v slovenskem jeziku in prevodov tujega gradiva v slovenščino (Kanič, 2017).

V raziskavi, ki jo je izvajala Weaver (2002), so ameriški knjižničarji kot najpogostejši razlog za nebranje navedli pomanjkanje časa in odsotnost »organiziranega časa za branje na delovnem mestu« (55 %). V študiji med ameriški in kanadskimi splošnimi knjižničarji (Dilevko in Gottlieb, 2003) jih je med 419 anketiranimi splošnimi knjižničarji imelo le 20,8 % odmerjen čas za branje v okviru dela. Plačan čas za opravljanje te

aktivnosti med knjižnicami sicer zelo variira, in sicer od 2 do 15 ur na teden, nekateri splošni knjižničarji pa pri tem niso časovno omejeni. Po drugi strani se v nekaterih knjižnicah bolj kot na časovno omejitev osredotočajo na vrsto gradiva, ki ga knjižničarji smejo brati med svojim delovnim časom. V ločeni raziskavi istih avtorjev (Dilevko in Gottlieb, 2003) so bili visokošolski knjižničarji tudi vprašani, ali bi se njihove referenčne storitve izboljšale, če bi imeli v okviru dela organiziran in plačan čas za branje. Na to vprašanje je 19,4 % knjižničarjev odgovorilo, da so za branje že plačani, 63,5 % pa jih meni, da bi se zelo verjetno ali morda kvaliteta njihovega dela lahko izboljšala. Pri uveljavljanju časa za branje bi jih oviralo predvsem pomanjkanje časa, strokovna odgovornost in pomanjkanje smernic glede nabora gradiva za branje in načina vrednotenja.

Na odsotnost branja pri knjižničarjih pa ne vpliva le pomanjkanje časa, ampak tudi motivacija in spodbude. Hardy in Hastings (2015) sta v svojem prispevku obravnavala primer dobre prakse pri krepitevi bralnih navad knjižničarjev v City of Cape Town. Proučevala sta vpliv t. i. iniciative »Culture of Reading« (slov. kultura branja), v okviru katere so se knjižničarji lahko udeleževali različnih izobraževanj, programov in dogodkov, usmerjenih v razvijanje njihovih kompetenc. Raziskava, ki je bila opravljena pred začetkom izvajanja omenjene pobude, je pokazala dokaj slabe bralne navade zaposlenih v knjižnicah, na katere so v veliki meri vplivale kulturne in zgodovinske značilnosti Južne Afrike. Štiri leta po začetku izvajanja aktivnosti so z namenom primerjave raziskavo ponovili in rezultati so pokazali rahlo izboljšanje bralnih navad (z 31 % na 35 % udeležencev, ki preberejo več kot eno knjigo na teden). Ravno tako se je pokazalo, da so bili po sami izvedbi aktivnosti pripravljeni poseči po bolj raznolikih vrstah gradiva, v porastu je bilo predvsem branje neleposlovja in revij. Čeprav gre glede na časovni razmik obeh raziskav verjetno tudi za razvoj in dostopnost različnih tehnologij, je vredno omeniti tudi porast uporabe bralnikov in telefonov za branje e-knjig, ki je poskočila s 4 % na 35 %. Rezultati so torej pokazali, da je branje med udeleženci raziskave na splošno postalo veliko bolj cenjeno in da so bili razlogi za odsotnost branja, kot so čas, družina, zasedenost, stres in utrujenost, redkeje navedeni (Hardy in Hastings, 2015).

Zaključek

Sistematičen pregled strokovne in znanstvene literature je potrdil naše izhodiščne domneve, da bralne navade knjižničarjev kljub njihovi pomembnosti niso pogosto predmet raziskovanja. Pri pregledu znanstvenih in strokovnih prispevkov smo namreč ugotovili, da večina obravnava bralne navade različnih ciljnih skupin, pri katerih knjižničarji odigrajo predvsem vlogo motivatorja oziroma instruktorja za branje ali svetovalca pri uporabi različnih bralnih strategij. Praviloma se tovrstni prispevki zelo

posredno dotaknejo bralnih navad knjižničarjev, občasno pa v zaključku zapišejo, da morajo knjižničarji za prej omenjene naloge v prvi vrsti tudi sami brati, biti motivirani za branje, poznati različne bralne strategije in pristope za učenje bralnih veščin. Iz tako zastavljenih razmišljanj o bralnih kompetencah knjižničarjev v večjem številu znanstvenih in strokovnih prispevkov lahko sklepamo, da so vse te bralne kompetence pri knjižničarju predhodno pričakovane. Kljub temu smo ob pregledu literature identificirali razmeroma majhno število raziskav, ki bi poročale o ugotovitvah glede bralnih navad knjižničarjev in tako izrisale podobo bralne kulture v strokovnem knjižničnem okolju.

Rezultati analiziranih prispevkov razkrivajo, da se bralne navade knjižničarjev, predvsem z vidika strokovne literature, izoblikujejo že med samim študijem in pripravo na poklic. Rezultati poudarjajo pomen branja študijskega in deloma tudi strokovnega gradiva, pri čemer je v ospredju želja po pridobivanju znanja pa tudi zunanji vplivi vrstnikov, družine, izobraževalne ustanove in družbe nasploh. Branje strokovnega gradiva ostaja najpogostejša oblika branja tudi po sami zaposlitvi. Čeprav knjižničarji dokaj pogosto berejo tudi v svojem prostem času, gradivu za strokovni in profesionalni razvoj namenijo največ časa. Po njihovem mnenju namreč poznavanje in sledenje strokovni in znanstveni literaturi pomembno vpliva na njihov profesionalni razvoj in pripomore h kakovosti njihovih storitev. Pri tem je v ospredju referenčno delo in pomoč uporabnikom ter pozitiven zgled, ki ga podajajo skupnosti. Mnogi knjižničarji opažajo še pozitiven vpliv branja na izvajanje drugih storitev, na primer izgradnjo knjižnične zbirke, opismenjevanje in organizacijo prireditev. Poleg profesionalnega razvoja pa ta aktivnost vpliva tudi na njihovo osebno rast, razvijanje osebne perspektive, razgledanost in vzdrževanje odnosov med sodelavci.

Ko knjižničarji iščejo informacije in gradivo, ki bi ga želeli prebrati, za ta namen večinoma uporabljajo splet. Čeprav članke in strokovno literaturo zaradi priročnosti in možnosti iskanja znotraj besedila pogosteje berejo v elektronski obliki, za branje leposlovja in daljših besedil še vedno raje posežejo po tiskanem gradivu. Razlika v branju za prosti čas in za strokovni razvoj se kaže tudi v tem, da v nasprotju s prostočasnim branjem strokovnih besedil pogosto ne prebirajo v celoti, ampak se osredotočijo in natančneje proučijo le posamezne dele oziroma poglavja.

Kljub izkazanim dobrim bralnim navadam bi si želeli nekateri knjižničarji brati več ali pa celo menijo, da berejo premalo. V največji meri je razlog za to pomanjkanje časa, ki ga namesto za branje namenijo družini, gospodinjiskim opravilom ter drugim projektom in hobijem. Pomemben dejavnik je tudi pomanjkanje motivacije in odsotnost organiziranega časa za branje v delovnem času, ki ga je deležna manjšina knjižničarjev.

Kot zanimiva spodbuda so se izkazale organizirane oblike branja, na primer knjižni in časopisni klubi, ki ne obravnavajo le leposlovja, ampak tudi strokovne in znanstvene prispevke. Tovrstne dejavnosti so se pokazale kot učinkovito orodje za strokovno utrjevanje, izmenjavo dobrih praks, raziskovanje, ustvarjanje in krepitev medsebojnih odnosov. Bralni klubi tako prispevajo k opolnomočenju knjižničarjev, spodbujajo vseživljenjsko učenje ter krepijo veščine kritičnega vrednotenja raziskovalnih rezultatov, kar lahko dolgoročno poveča zanimanje za branje in spremljanje znanstvenih objav s področja bibliotekarstva.

Iz vsega tega je razvidno, da branje v knjižničarski skupnosti predstavlja vrednoto in velja za temelj strokovnega in osebnostnega razvoja, hkrati pa literatura razkriva razkorak med prepoznanim pomenom branja ter dejanskimi praksami, ki so pogosto pogojene s časovnimi in institucionalnimi dejavniki. Iz rezultatov raziskav je moč razbrati, da bralne prakse niso vedno zgolj individualna izbira, temveč odraz širšega strokovnega in organizacijskega okolja. Spodbujanje in motiviranje za branje v obliki organiziranega ali skupinskega branja s strani stroke in vodstva knjižnic bi tako lahko predstavljalo enega izmed ključnih vzvodov za trajnostni razvoj bralne in raziskovalne kulture v knjižničarstvu. Takšne oblike podpore ne bi le okrepile bralnih navad pri posameznikih, temveč bi lahko prispevale tudi k večji strokovni povezanosti, refleksiji dela in dolgoročni kakovosti knjižnične dejavnosti.

Literatura

- Ambrožič, M., 2016. Odnos javnosti do knjižnične javne službe: rezultati raziskave. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. http://www.zbdszveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/predstavitev_ambrozic2016.pdf
- Avachite, S. S. (2013). LIS professionals and their reading habits in college and university libraries in India. *Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journal*, 1(2), 107–111.
- Brown, L. M. in Shaindlin, V. B. (2021). Not just for patrons: Book club participation as professional development for librarians. *The Library Quarterly*, 91(4), 420–436.
- Chen, C. H. in Ke, H. R. (2015). Digital reading behavior of LIS graduate students: A case study at national Taiwan normal university. V *17th International Conference on Digital Libraries: Providing Quality Information, ICADL 2015* (str. 296–297). Springer Verlag.
- Dilevko, J. in Gottlieb, L. (2003). *Reading and the reference librarian: The importance to library service of staff reading habits*. McFarland.

- Farmer, L. in Stricevic, I. (2011). *Using research to promote literacy and reading in libraries: Guidelines for librarians*. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).
- Foster, E., McLaughlin, A., Meyer, Z., Nuzum, D., Rapchak, M., Reis, H., Saunders, J. in Wiley, P. (2022). »They Don't Necessarily Play Nice with Power Structure«: Experiences in a Critical Librarianship Reading Group. *Journal of Radical Librarianship*, 8, 53–74.
- Fras Popović, S. (2021). Strokovna samozavest pri spodbujanju bralne pismenosti = Professional self-confidence in reading literacy promotion. *Organizacija znanja*, 26(1-2), 22. https://www.cobiss.si/OZ/PDF/OZ_2021_1_2_final/2126004_Fras_Popovic.pdf
- Frelih, D. (1999). *Bralne navade slovenskih bibliotekarjev v splošnoizobraževalnih knjižnicah* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Gerčar, J., Kovač, M., Blatnik, A. in Rugelj, S. (2024). *Knjiga in bralci VII: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2024*. UMco.
- Haglund, L. in Herron, D. (2008). Implementing EBLIP to stimulate professional development. *Journal of the European Association for Health Information and Libraries*, 4(3), 3–8.
- Hanz, K. in McKinnon, D. (2018). When librarians hit the books: uses of and attitudes toward E-Books. *The journal of academic librarianship*, 44(1), 1–14. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2017.12.018>
- Haramija, D. in Vilar, P. (2017). Bralna kultura kot pomemben dejavnik razvoja bralne pismenosti. *Otrok in knjiga*, 44(98), 5–16. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-7Z7FKJ62>
- Hardy, N. in Hastings, J. (2017). Developing a culture of reading among public library staff. V *Taking Charge of your LIS Career: Personal Strategies, Institutional Programs, Strong Libraries*. IFLA.
- Irvin, V. (2023). Reading Well: Book clubs as an origin story for librarian professional development. *North Carolina Libraries*, 81(1), 5–9. <https://www.ncl.ecu.edu/index.php/NCL/article/view/5419>
- Javnomnenjska telefonska raziskava med člani, uporabniki in neuporabniki slovenskih splošnih knjižnic: poročilo. (2011). Interstat. <https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2019/07/Interstat-ZDRU%C5%BDENJE-SPLO%C5%A0NIH-KNJI%C5%BDNIC-poro%C4%8Dilo-29092011.pdf> [3. 11. 2024]
- Kanič, I. (2010). *Katere vire uporabljajo bibliotekarji (Anketa – 2)*. Biblioblog. <https://www.biblioblog.si/2010/11/katere-vire-uporabljajo-bibliotekarji.html>

- Kanič, I. (2017). Slovenski knjižničarji berejo. Kaj, kako in koliko? V T. Bešter in D. Vovk (ur.), *Povezovanje, branje, skupnost: ustvarimo državo bralcev* (str. 64–94). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Malec, L. in Kavčič, P. (2016). Kompetentni knjižničarji za kakovostno svetovanje na portalu Dobreknjige.si. *Knjižnica*, 60(2/3), 9–12. <https://doi.org/10.55741/knj.60.2-3.13872>
- McDonald, E., Rosenfield, M., Furlow, T., Kron, T. in Lopatovska, I. (2015). Book or NOOK? Information behavior of academic librarians. *Aslib Journal of Information Management*, 67(4), 374–391.
- Naveed, M. A. in Ameen, K. (2015). Reading Habits and Behavior of Information Professionals in the Digital Era. *Pakistan Library & Information Science Journal*, 46(3), 66–78.
- Novljan, S. (2018). Knjižničar informator, empatični povezovalc. *Knjižnica: revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 62(1–2), 9–36.
- Orel, M. (2005). Vloga šolskega knjižničarja pri bralnih navadah in interesih mladostnikov. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Pearce-Smith, N. (2006). A journal club is an effective tool for assisting librarians in the practice of evidence-based librarianship: a case study. *Health Information & Libraries Journal*, 23(1), 32–40.
- Repinc, U. (2016). Informacijska pismenost v luči stalnih sprememb ali (ponovni) razmislek o informacijski pismenosti = Information literacy in light of constant changes or (re)considering information literacy. *Šolska knjižnica*, 25(1–2), 13–18. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-31BB7UG0>
- Rupar, P., Blatnik, A., Kovač, M. in Rugelj, S., 2019. *Knjiga in bralci VI: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019*. UMco.
- Sala, F., Castro Filho, C. M. D. in Almeida Junior, O. F. D. (2021). Humanist formation on the role of literary reading in the performance of the school librarian. *RDBCI: Revista Digital de Biblioteconomia e Ciência da Informação*, 19, 1–17.
- Sánchez-García, S., Larrañaga, E. in Yubero, S. (2022). Reading and associated competences of information and documentation professionals: the reading behavior of future librarians. *Profesional de la información*, 31(2), 1–14.
- Thanuskodi, S. (2011). Reading habits among library and information science students of Annamalai University: A survey. *International Journal of Educational Sciences*, 3(2), 79–83.
- Vidmar, S. (2017). Informacijsko (ne)pismeni bibliotekarji. V *Povezovanje. Sodelovanje. Skupnost: ustvarimo državo bralcev: zbornik referatov* (str. 161–173). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

- Vilar, P. in Novak Zabukovec, V. (2022). Model kakovostne šolske knjižnice: zasnova in uresničevanje v praksi. V T. Krapšec, J. Bone, A. Polšak in S. Mršnik (ur.), *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti* (str. 222–253). Zavod RS za šolstvo.
- Vilar, P., Vodeb, G. in Bon, M. (2017). Proaktivna splošna knjižnica: slovenske splošne knjižnice, bralna pismenost in bralna kultura. V T. Bešter in D. Vovk (ur.), *Povezovanje, sodelovanje, skupnosti: ustvarimo državo bralcev: zbornik referatov* (str. 174–217). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
- Vilar, P., Vodeb, G., Bon, M., Kovač, M. in Južnič, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Weaver, S. M. (2002). The Professional Reading Habits of American Librarians. V *68th IFLA Council and General Conference*. IFLA. <https://origin-archive.ifla.org/IV/ifla68/papers/166-118e.pdf>